

ЕКСПЛІКАЦІЯ АКСІОЛОГІЧНОГО СКЛАДНИКА УКРАЇНЦІВ У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПЕРІОДУ МАЙДАНУ

Статтю присвячено розгляду питань комунікативного характеру, опису видів обміну інформацією між мовцями у процесі соціальної взаємодії. З'ясовано особливості комунікативного процесу засобами масової інформації. Розкрито сутність поняття ціннісна картина світу та ціннісних домінантів українців періоду Майдану.

Ключові слова: комунікативний процес, засоби масової інформації, експлікація, аксіологічний складник, ціннісна картина світу, Майдан.

Черевченко В. А. Экспликация аксиологической составляющей украинцев в средствах массовой информации периода Майдана. – Статья.

Статья посвящена рассмотрению вопросов коммуникативного характера, описанию видов обмена информацией между говорящими в процессе социального взаимодействия. Определены особенности коммуникативного процесса средствами массовой информации. Раскрыто содержание понятия ценностной картины мира и ценностных доминант украинцев периода Майдана.

Ключевые слова: коммуникативный процесс, средства массовой информации, экспликация, аксиологическая составляющая, ценностная картина мира, Майдан.

Cherevchenko V. A. Explication of the axiological component of Ukrainians in the mass media of the Maidan period. – Article.
The article is devoted to the consideration of communicative issues, the description of the types of information exchange between speakers in the process of social interaction. The features of the communicative process are determined by the mass media. The content of the concept value picture of the world and value dominants of Ukrainians of the Maidan period is disclosed.

Key words: communicative process, mass media, explication, axiological component, value picture of the world, Maidan.

Сучасна мовознавча наука все частіше звертається до висвітлення питань комунікативного характеру, опису видів, сфер, аспектів функціонування мови у широкому соціально-культурному просторі. Все більше з'являється антропологічно спрямованих наукових розвідок, позначених соціально-психологічними підходами, коли предметом аналізу стає комунікативний процес між мовцями у процесі соціальної взаємодії. Помітним явищем у мовознавстві стало ствердження нових напрямів сучасної науки про мову: комунікативної лінгвістики, соціолінгвістики, теорії мовної комунікації.

У контексті сказаного спостерігаємо появу нових термінологічних понять на кшталт *ціннісна картина світу* (до наукового обігу термін введено російським мовознавцем В. Карасиком), *ціннісні домінанти*, *валоризація* тощо. Їхня поява зумовлена тим, що вищим орієнтиром поведінки носія антропологічної культури вважається цінність (англ. *value*). Аксіологічні складники (ціннісні орієнтири), як відомо, характеризуються не лише національним, а й історичним, культурним, соціальним колоритом. Науковці переконливо доводять, що «ціннісна картина світу – це частина мовної картини, що моделюється у вигляді взаємопов'язаних оцінних суджень, які співвідносяться з юридичними, релігійними, моральними кодексами певної лінгвокультури» [2, с. 461]. У межах окремої мовної культури існують «найбільш суттєві ціннісні домінанти, сукупність котрих і утворює певний тип культури, що підтримується мовою і зберігається у ній. Ціннісна картина світу, – наголошує О. Семенюк, – у межах однієї мовної культури включає загальнонародську та специфічні частини і представляє неоднорідне утворення, оскільки у різних соціальних групах можуть бути різні (іноді контрадикторні) цінності» [3, с. 151].

Представлене у статті дослідження ґрунтується на положеннях теорії дискурс-аналізу, зокрема аксіологічного аналізу та рефлексії політичного дискурсу (А. Вежицька, Р. Водак, І. Жадан, М. Йоргенсен, Д. Максимов, Л. Погорелко, А. Соловйов, Л. Дж. Філіпс, Й. Хейзінга). З'ясування соціо-вербального змісту матеріалу, специфіки презентації його аксіологічних

складників у засобах масової інформації зумовлюють актуальність цього дослідження.

Мета дослідження полягає у розкритті особливостей експлікації ціннісних домінант українців у засобах масової інформації періоду Майдану.

Відповідно до мети визначено такі завдання:

- обґрунтувати системний характер ціннісної картини світу, з'ясувати її складники;
- здійснити аналіз соціовербального матеріалу про події на Майдані періоду 2013/2014 рр. та особливості його презентації у засобах масової інформації.

Об'єктом дослідження стала мова засобів масової інформації періоду Майдану.

Предметом дослідження є відображення ціннісних складників українців у засобах масової інформації періоду Майдану.

Методи дослідження. У статті застосовано *описовий метод* для систематизації та аналізу мовних одиниць, *зіставний метод* – для характеристики особливостей слововживання, *аксіологічний аналіз* – для виявлення ціннісних орієнтирів.

Говорячи про картину світу, доречно зазначити, що вона має не константний, а полівалентний, динамічний характер, постійно змінюється як залежно від індивідуальних факторів (освіти, рівня культури, світоглядних засад, релігійних переконань, вікових особливостей, досвіду тощо), так і від стадії суспільного розвитку. «Різкі зміни, аж до руйнування, картини світу викликають революційні зрушення наукового та соціального характеру. Як приклад часів руйнування усталеної картини світу суспільства наводять події наукової революції XVII ст. (геометризацію простору), соціальної революції (у Франції у 1793 р., у Росії у 1917 р.), крах III рейху, Китайську культурну революцію, трансформацію соціального устрою у СРСР («Перебудова») тощо» [3, с. 151–152]. Результатом кардинальних суспільних змін обов'язково стає часткова зміна концептуально-мовної картини світу, що позначається на лексичній системі, аксіологічних складниках певного народу.

В Україні початку XXI століття такими революційними зрушеннями стали події Помаранчевої революції

2004 р., а потім – події Майдану (Революції гідності) 2013/2014 рр. Сприйняття цих подій як в Україні, так і за її межами досить різноманітне: від схвалення дій народних мас – до різкого засудження і навіть проведення владою радикальних заходів. Українське суспільство нині соціально і політично поляризоване. Цікавими щодо цього є результати проведеного дослідження І. Жадан «Ціннісна складова політичної картини світу студентської молоді центрального і східного регіонів: порівняльний аналіз» [1], які дозволяють частково торкнутись аксіологічних аспектів української дійсності напередодні Майдану.

Науковець зазначає: «Політичний дискурс студентської молоді у центрі зорієнтований на цінності лібералізму, зокрема актуальною є ідея індивідуальної свободи. Молодь готова її обстоювати у разі необхідності й революційним шляхом (понад 42%), має чітке уявлення про умови утвердження бажаних цінностей. При цьому студенти практично не сприймають ідеї лівих сил, не поділяють соціал-демократичні цінності й у більшості не вважають перспективними націонал-демократичні ідеї. Загалом ціннісний дискурс цієї групи респондентів можна означити як раціональний, спрямований на зміну наявного порядку, цілі дискурсу – ліберальні, а уявлення про засоби їх досягнення не виключають радикалізму. Водночас немає підстав стверджувати, що ціннісний дискурс молоді центрального регіону є конфліктним» [1, с. 27].

Дещо інший зміст має така інформація автора: «На сході політичний дискурс студентства тяжіє до соціал-демократичних ідей, при цьому ідея свободи не є актуальною, а основні очікування пов'язані із справедливою сильною владою, яка і повинна забезпечити добробут і порядок. Головне – обрати до влади тих, хто бере конкретні зобов'язання. Симпатиків лівих ідей на сході вдвічі більше, ніж у центрі, націонал-демократична ідеологія, як і у центрі, не сприймається більшістю як перспективна, ліберальні ж цінності на рівні декларування більшістю студентів зі сходу поділяються. Загалом ціннісний дискурс цієї групи респондентів радше ірраціональний, спрямований на критику наявного порядку, цілі дискурсу і засоби їх досягнення – консервативні, конфліктність низька. Викладене дає підстави для висновку про зумовленість відмінностей спрямування політичного дискурсу студентської молоді мірою актуалізованості цінності свободи, рівнем усвідомлення необхідності громадянського контролю влади та готовністю до змін (революційність – еволюційність)» [1, с. 28].

Як бачимо, ціннісні домінанти означених респондентів досить різноманітні, хоча йдеться про найбільш прогресивні до змін верстви українського соціуму – студентську молоддь. Коли до уваги взяти систему цінностей дорослого населення, частина якого жила в умовах соціалістичної дійсності, то аксіологічна полярильність ще більше зростає, що має цілком вмотивований характер. Подібна полярильність характерна й для засобів масової інформації, адже не секрет, що презентація медійного матеріалу часто має суб'єктивний характер, упереджено висвітлюючи певну суспільно-політичну ситуацію. «Учасники спілкування, – зазначає О. Семенюк, – обираючи певні мовні засоби, керуються власними інтенціями, стратегіями їхньої реалізації, особливостями соціокультурного контексту» [3, с. 6]. В ідеалі завданням ЗМІ є передача читачам, слухачам, глядачам найбільш захоплюючої, вагомої та об'єктивної інформації, тому події повинні презентуватися саме під цим кутом зору.

Через те, що події Майдану освітлювали всі можливі ЗМІ, він став основною темою інформаційних програм того часу. Під час Помаранчевої революції 2004 р. інформація переважно поширювалася на телебаченні, у пресі, іноді радіо. Інтернет тоді ще не набув такої популярності, що було пов'язано з технологічними процесами у країні. Коментаторами подій під час Євромайдану були журналісти телебачення та Інтернету. Оскільки певні суспільно-політичні факти набували закритого характеру, то й розподіл матеріалу в засобах масової інформації відбувався згідно з ідеологічною лінією певного телевізійного каналу: інформація фільтрувалася, маніпулюючи думками людей. Підтвердили цю заяву шістнадцять журналістів каналу «Інтер»: «Випуски наших новин змінювались із просто провладних у пропагандистські з усіма відповідними симптомами (перекручуванням та замовчуванням фактів, відсутністю балансу – як у репортажах, так і скрізь)».

Переформатування події у зображення дозволяє активніше їх поширювати за рахунок автоматизації операцій у сфері засобів масової інформації. На думку Г. Почепцова, «майже все, що сьогодні робиться, буде рано чи пізно перекодовано в візуальну комунікацію» [4]. Одержувач часто має справу вже зі зміненою об'єктивною реальністю, оскільки візуально-емоційний аспект медійного образу припускає модифікацію його фактичних складників. Візуальний простір, контрольований через ЗМІ, створює систему соціокультурних зображень-кодів, які мають велике значення для формування особистості сучасної людини: «Ми вимірюємо правильність наших дій відповідно до візуальної естетики» [там само]. Передача цієї інформації у ЗМІ на різних носіях пов'язана з потребою інтерсеміотичного кодування подій. Однак візуалізація будь-якого медійного феномена може маскувати його справжнє значення, яке вимагає спеціального аналізу, презентації і соціокультурних механізмів формування реальності.

Аналіз поданого в засобах масової інформації матеріалу на тему Євромайдану дає можливість простежити будь-які технологічні маніпуляції, зміну комунікаційних технологій, що дозволяє об'єктивно показати всі аспекти українського медіа-простору, ввести його в контекст сучасних світових тенденцій розвитку засобів масової інформації. Говорячи про Євромайдан, майже всі канали акцентували увагу на кількості людей, відповідно це коментуючи. Спочатку говорилося про сотні, що викликало здивування, проте з кожним днем приховувати інформацію ставало складніше, оскільки збільшувалася кількість тих, хто прийшов захистити своє право жити у європейській демократичній країні. Радіо «Свобода» зазначало: «Люди масово йдуть на Майдан, автобуси з «Беркутом» в'їжджають на Майдан Незалежності, незважаючи на те, що виходи зі станцій метро «Майдан Незалежності» і «Хрещатик» закриті, постійно приходять люди» [6].

Журналіст «Інтера» Роман Бочкала вів репортаж з самого Майдану: «Дуже багато людей, важко сказати скільки точно, але можу запевнити: вулиця Хрещатик повна людей. Хоча на самому Майдані Незалежності, оцінюючи візуально, не так багато, як було в 2004-му» [8].

Портал «Zaxid.net» дещо по-іншому подав інформацію, зменшуючи кількість людей, що брали участь в акціях протесту: «Незважаючи на рішення опозиції не скликати народного віча хоча б до Різдва, на Майдані Незалежності в Києві, як і раніше, збираються люди. За даними з камер відеоспостереження, встановлених

у центрі столиці, на Площі та прилеглих вулицях зараз близько 10 тисяч людей» [6].

На телеканалі «1+1» у програмі «ТСН» також називали меншу кількість учасників: «Кілька сотень протестувальників, організованих у колони, попрямували на Майдан Незалежності, щоб допомогти активістам, які зараз перебувають в епіцентрі подій. Демонстранти зібрались у колону і рушили вздовж проспекту Перемоги. Чоловіки в шоломах і масках ідуть на Майдан Незалежності, де нині відбувається криваве протистояння між активістами і Беркутом» [7]. Представлені матеріали свідчать про свідоме замовчування фактів в українських ЗМІ щодо кількості учасників.

Після кривавих подій і проведення так званої «чистки» на Майдані почали говорити про кількість убитих і поранених, напр.: «Тіла семи загиблих лежать на Майдані Незалежності в Києві, біля готелю «Козацький». Тіла лежать на тротуарі, накриті ковдрами. Всі сім тіл – це чоловіки» [9]. «Загинуло 26 осіб, серед них 10 поліцейських, близько 800 поранених – це офіційні статистичні дані. За неофіційними даними, кількість жертв рахується тисячами», – повідомляє «ТСН».

«Київська, лікарня № 17 була першою, хто почав приймати жертв. Уже вночі не вистачало місць і ліків. Усього в лікарню було відправлено 120 поранених. Трьох людей, привезених із Майдану, лікарям не вдалось урятувати» [10]. «Число загиблих під час зіткнень на Майдані стрімко зростає. Медична служба протестувальників повідомила про те, що з ранку в четвер загинуло сто осіб. Близько 500 демонстрантів отримали поранення. Раніше йшлося про 60 загиблих. За повідомленнями ЗМІ і соціальних мереж, кількість загиблих сягає щонайменше кількох десятків. Офіційно до бюро судмедекспертизи було заявлено про 35 тіл» [11]. Наведені факти свідчать про відсутність об'єктивного погляду на події у засобах масової інформації.

Такою ж викривленою була інформація про місце, де переховуються і будують нові барикади протестувальники. Повідомлялося, що «поліція узяла під контроль Майдан Незалежності, силою очистивши його від мітингувальників. Уранці активісти перейшли з Майдану Незалежності на територію Михайлівського собору. Акція протесту повністю перенесена на Михайлівську площу» [12]. Кореспондент телеканалу «Інтер» повідомляє, що священникам вдалося переконати загін беркутівців, щоб вони пішли з Михайлівської вулиці. У Михайлівському соборі розмістився госпіталь після того, як Будинок профспілок був спалений [13].

Із цього переломного моменту візуальні засоби масової інформації почали домінувати над вербальними, частіше показували фотографії і відео з місця події: побачені глядачем жахливі криваві сцени впливали сильніше, ніж слова. Після виявлення брехні телеведуча каналу «Інтер» заявила, що подальша відеоінформація представлена з місця подій, а потім сказала: «Без коментарів, подивіться самі» [8].

Загалом журналістські матеріали діляться на дві категорії: перша спрямована на передачу інформації, виконує постулативну функцію, друга, позаінформаційна, має на меті вплинути на свідомість реципієнта. Реальність, представлена через журналістів, потрапляє до аудиторії і буде інтерпретована будь-яким зручним для них способом.

Події Майдану безпосередньо вплинули на мову, яка є найкращим показником змін у суспільстві – економічних, політичних, соціальних. Практично всі важливі зміни в нашому житті відразу ж позначаються на

повсякденному словнику. З'являються нові слова, зокрема терміни, певні ціннісні домінанти. Тривалість соціально-політичних катаклізмів та їхнє значення в історії народу визначають довговічність лінгвістичних змін. Протягом останніх 10 років українська мова змінилася приблизно на 25% [15].

Специфічною особливістю мови Євромайдану було те, що з'явилося багато слів, які отримали нове смислове наповнення – неосемантизми. На нашу думку, таким новотвором може бути названа *Революція гідності* – національно-патріотичні протестні акції в Україні, насамперед, проти корупції, соціальної нерівності, свавілля правоохоронних органів і сил спецпризначення, а також на підтримку європейського вектора зовнішньої політики України [16].

Основним виразником цінностей протестувальників стало найбільш уживане слово в засобах масової інформації – *Євромайдан*. Таке поєднання двох слів «Європа» і «майдан» визначає нову семантику лексеми майдан не лише як площі у Києві, а *Майдану* як групи людей, що ведуть боротьбу за європейські ідеали. Трагізм Євромайдану відобразила назва *Небесна Сотня* – як данина пам'яті полеглим героям.

Серед лексичних новотворів Майдану, які відображають останні політичні події, присутні неологізми: *майданитися* – дієслово, яке означає брати участь у Євромайдані, спілкуватись із друзями, колегами та партнерами; не спати, працювати, веселитися і пахнути багаттям (після 19 січня 2014 року – пахнути сльозогінним газом і палаючими шинами) [15].

Крім протестувальників на Майдані Незалежності, були активісти, які підтримували революцію, блокуючи дороги своїми автомобілями. Цей рух отримав назву *Автомайдан*, або *Майдан на колесах*. Автомобілі його учасників, як правило, мали український прапор чи герб.

Торкаючись аксіології Євромайдану, доречно зазначити досить широке використання лексеми *євроінтеграція*. Євроінтеграція означає процес політичної, правової, економічної інтеграції України з Європою. Згідно з ідеалами Євромайдану євроінтеграція означає порятунком для України, а для українців – процес, який змінить суспільні відносини, дасть свободу, демократію. Серед найвищих духовних цінностей майданівців – свобода, патріотизм, особистість, самопожертва. У спеціальному репортажі Hromadskіe.tv з вулиці Грушевського, на якій відбувалися події, у відповідь на заклик опозиції припинити протест демонстранти викукували гасло «Свобода або смерть» [18].

Найважливішими аксіологічними символами Євромайдану стали українські державні символи: прапор, гімн, герб, українські вишиванки і давно забуте привітання – «Слава Україні!». «Слава Україні! Героям слава! Слава нації! Смерть ворогам! Україна понад усе!» [19] – це гасло, яке поширилося під час революції, замінило традиційні українські привітання і побажання Божої допомоги» [20].

Популярний журналіст Д. Гордон зазначав: «Рушійною силою Євромайдану став патріотизм. Вигукі «Слава Україні!», «жовто-сині» кольори одягу, все більш і більш масовий перехід населення на «українську мову» – зовнішні прояви патріотизму» [17].

Майдан у 2013–2014 рр. відхилив штучну практику співу гімну під час певних заходів. Уперше з моменту проголошення незалежної України на Євромайдані заспівали разом гімн. Українці намагалися співати цілий текст Павла Чубинського. «Майдан сам співав увесь гімн, без традиційної вокальної підтримки Руслани або

інших співаків зі сцени» [21]. Апогеем події було виконання гімну України, який заповнив увесь Майдан, щойно розпочалися перші секунди Нового року. Люди співали разом із переможницею Євробачення Русланою, усе супроводжувалося вигуками «руки догори», освітлюючи площу ліхтариками і мобільними телефонами. «У новорічну ніч на Майдані Незалежності близько 500 тисяч Українців хором заспівало гімн України», – повідомив першого січня канал «1+1», «ТСН» [22]. У той час популярності набули вишивані народні костюми і самі вишиванки стали ідентифікаторами етнічної належності, тож лексема *вишиванка* набула нового ціннісного забарвлення. Ніколи раніше так часто не одягали національні костюми, як під час і після Євромайдану.

Однак у презентаціях ЗМІ про Євромайдан з'являлися й інші аксіологічні маркери, наприклад, *Антимайдан*. Антимайдан – це серія мітингів, організованих в Україні в рамках підтримки провладних партій (регіонів і комуністів); найчастіше збирався у Києві (Маріїнський парк), у містах Східної та Південної України, представляв опозицію до Євромайдану. За словами противників Антимайдану, в його організації брала участь урядова адміністрація, а учасників наймали за гроші. Участь в Антимайдані з примусу брали бюджетники, робітники, а також тітушки.

«*Тітушки*» – це збірна назва найманців, часто люмпенізованих кримінальних елементів, гопників, молодиків, зокрема спортсменів, які використовувалися українською владою для застосування фізичної сили і участі в масових сутичках; для перешкоджання діяльності опозиційних активістів та для дій проти вуличних протестів: провокацій, підпалів машин, залякування, побиття і розгону демонстрацій, впливу на процес голосування на виборах тощо. Офіційно визнано використання державними службовцями правоохоронних органів і спецслужби кримінальних бандитських формувань «тітушок» проти демократичної акції Євромайдану. Лексема *тітушки* з'явилася ще до подій на Євромайдані (слово походить від прізвища Вадима Тітушко – людини, яка напала на журналістів). Широкого розповсюдження слово набуло саме під час революції. Із ним асоціювалась агресія, зло.

Словом, похідним від лексеми *тітушка*, є *ітітушка*, тобто людина з менталітетом тітушки, провокатора. Для них були характерні більш високий інтелектуальний рівень і знання можливостей електронних засобів зв'язку. Ітітушки здійснювали провокації проти активістів Євромайдану в Інтернеті. Неологізм виник методом складання слова «тітушка» і терміна «ІТ» (від англ. Information Technology – інформаційні технології). Тоді з'явилося слово *простітушки* як поєднання двох слів «тітушка» і «проститутка», яке має яскраву негативну конотацію.

Однією з основних вимог мітингувальників Євромайдану була відставка Віктора Януковича, четвертого Президента України. Як результат, з'явилося кілька нових прізвиськ: *Янушеску*, *Підарешт*, *Вітьок з Межигір'я*, *Ялинкович*, *Бандюкович*. Усі новотвори мали негативне забарвлення, досить виразну вербальну мотивацію. Тоді з'явилася згадка про *золотий батон*, знайдений у резиденції Віктора Януковича, який став символом корупції попередньої влади. Не менш уживаним стало слово *ленінопад*, утворене від поєднання слів «Ленін» і «падати». Цей новотвір породили акції знесення пам'ятників Леніну.

Дещо іншою була презентація матеріалу про Майдан у російських ЗМІ. За результатами досліджень компанії «Public.ru», серед найбільш уживаних стали слова *Євромайдан* і *тітушки*. Також збільшилася динаміка використання слова *євроінтеграція*. Проте відсоток негативної інформації про Майдан був значно вищий, ніж в українських ЗМІ, мабуть, цим пояснюється поява значної кількості негативно конотованих мовних одиниць, пов'язаних зі словом Майдан: *майдауни*, *майданути*, *майданофіл* тощо.

Як бачимо, аксіологічні домінанти, що певним чином експлікуються у засобах масової інформації, часто набувають суб'єктивного, упередженого характеру, що продиктовано ідеологічною перспективою. Проте Євромайдан став важливим етапом в історії України, адже було доведено, що вищою метою українського народу є збереження універсальних національних цінностей, засад демократії. Революція гідності показала, що в країні настав час для реформ.

Література

1. Жадан І.В. Ціннісна складова політичної картини світу студентської молоді центрального і східного регіонів: порівняльний аналіз / І.В. Жадан // Збірник наукових статей Київського міжнародного університету й Інституту соціальної та політичної психології НАПН України. Серія «Психологічні науки: проблеми і здобутки». – 2014. – Вип. 5. – С. 21–34.
2. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с.
3. Семенюк О.А. Основы теории мовой коммуникации : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О.А. Семенюк, В.Ю. Парашук. – К. : Ін Юре, 2009. – 276 с.
4. Почепцов Г. Мерлін, Супермен і Гаррі Поттер, Конструювання нематеріального в масовій культурі / Г. Почепцов. – К., 2013. – С. 87–91.
5. Люди масово йдуть на Майдан, автобуси з «Беркутом від'їжджають» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25196848.html>.
6. Люди йдуть на Майдан у Києві попри рішення опозиції не скликати віча [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zaxid.net/news/showNews.do?lyudi_ydut_na_maydan_u_kiyevi_popri_rishennya_oro_zitsiyi_ne_sklikati_vicha&objectId=1300339.
7. Сотні активістів идут організованої колонної на допомогу майдановцям [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.tsn.ua/politika/sotni-aktivistov-idut-organizovannoy-kolonnoy-na-pomosch-maydanovcam-350189.html>.
8. Подробности недели [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=IDqn4S_5cdY.
9. На Майдане лежат тела 7 убитых, снайперы стреляют по врачам, спасающим раненых [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dp.ru/a/2014/02/20/Na_Majdane_lezhat_tela_sem/.
10. Раненые на Майдане со слезами на глазах рассказали, как силовики калечили женщин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.segodnya.ua/politics/society/ranenye-na-maydane-so-slezami-na-glazah-rasskazali-kak-siloviki-kalechili-zhenshchin-496991.html>.

11. На Майдане заявляють о ста погибших в четверг. Число раненых за четверг достигло 500 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vesti-ukr.com/kyiv/38583-na-majdane-zajavljajut-o-sta-pogibshih>.
12. Евромайдан перемістився на михайлівську площу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radio24.ua/news/showSingleNews.do?objectId=10035>.
13. Битва за Майдан. Киев live. 25 погибших [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slon.ru/fast/world/bitva-za-maydan-kyiv-live-berkut-idet-na-pristup-1058188.xhtml>.
14. Joanna Dziedzic, Marcin Wiczorkowski, Wdzieranie się w rzeczywistość- jak za pomocą słów tworzono obraz zdarzeń rozgrywających się na Krakowskim Przedmieściu w sierpniu 2010 r. Manipulacja w mediach Media o manipulacji / T. Gackowski, J. Dziedzic. – Warszawa, 2011. – S. 238.
15. Активний словник української мови за останні десятиліття змінився на 25% [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/News/91943>.
16. Вікіпедія: вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Євромайдан>.
17. Патриотизм, или что случилось с украинцами? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://m.gordonua.com/specprojects/patriotism.html>.
18. Последние новости. Воля або смерть, відповідь Майдану опозиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=GgODH-EXZME>.
19. «Слава Україні! Героям Слава! Слава нації! Смерть ворогам! Україна понад усе!», tłumaczenia własne.
20. Евгерий Семехин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.facebook.com/Semekhin/posts/659818937425550>.
21. Двохсоттисячний майдан співає гімн України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/photo-video/2013/12/15/7006945/>.
22. Гімн на майдані співали пів мільйона Українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dailyviv.com/news/kultura/himn-na-maidani-spivaly-pivmiliona-ukrayintsiv-video-3325>.